

نشانه‌شناسی اجتماعی ساختار دیداری اسکناس‌های دلار

صدرالدین طاهری*

نفیسه یاقوتی**

چکیده

اسکناس‌ها متن‌هایی اجتماعی و معنا ساز با قدرت اثرگذاری دیداری اند که دولت‌ها به دلیل مبادلات زیاد اغلب از آن‌ها برای دستیابی به هژمونی فرهنگی و سیاسی بهره برده‌اند. رمزگشایی از نشانه‌های دلار می‌تواند آشکارگر بخشی از سیاست‌های فرهنگی ایالات متحده آمریکا باشد. هدف اصلی این نوشتار بررسی این نکته است که تحولات اجتماعی چه تأثیری در طراحی اسکناس‌ها در این کشور داشته است. رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی کرس و ون‌لیوون مبنای این پژوهش توصیفی - تحلیلی است که داده‌های اسنادی و کیفی آن به روش نمونه‌گیری هدف‌مند داده‌اندوزی شده‌اند. برپایه نتایج این تحلیل، دلارها تنها نشان‌دهنده چهره سیاست‌مداران مرد سفیدپوست‌اند و بیش‌ترین بازنمایی نیز به افراد وابسته به حزب جمهوری خواه تعلق دارد. قاب‌بندی تصاویر سیاست‌مداران در اسکناس‌های قدیمی نمایان‌گر فاصله و تمایز آن‌ها از مخاطبان تصویر است، اما در دلارهای جدیدتر این قاب‌بندی‌ها آگاهانه حذف شده‌اند تا حسی از نزدیکی دولت‌مردان با مردم را بازنمایی کنند. این تغییر را می‌توان نتیجه پیروی تصویرگران اسکناس از تحولات اجتماعی دانست.

کلیدواژه‌ها: نشانه‌شناسی اجتماعی، ساختار دیداری، اسکناس، دلار آمریکا.

* استادیار پژوهش هنر، دانشگاه هنر اصفهان (نویسنده مسئول)، s.taheri@au.ac.ir

** کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشگاه هنر اصفهان yaghoti.nafise@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۰

۱. مقدمه

انسان جان‌دار نمادساز (animal symbolicum) است (Cassirer 1944: 26). بین تمام موجودات جهان، تنها اوست که تمایل به معناسازی دارد و به تولید و تفسیر نشانه‌ها می‌پردازد (Chandler 2007: 13). بسیاری از عرصه‌های تولید معنا در متن‌های اجتماعی ماهیتی دیداری دارند و با آشنایی زدایی و افزایش حساسیت نظری، قابلیت‌های زیادی را برای مفهوم‌سازی و نظریه‌پردازی مهیا می‌کنند (رژ ۱۳۹۳: ۱۰). ابزارهای فرهنگی هم‌چون سکه، تمبر، پرچم، و اسکناس متن‌هایی‌اند که از رمزگشایی آن‌ها می‌توان به اطلاعات بسیاری رسید. سکه و اسکناس در قیاس با سایر ابزارهای فرهنگی نظیر پرچم، سرود ملی، و تمبر شاخصه‌های ویژه‌ای دارند. اسکناس‌ها وجهه و کاربرد جهانی دارند و برخلاف سایر ابزارهای فرهنگی در سیر زمانه ثابت نمی‌مانند و هم‌پای تحولات اجتماعی تغییر می‌کنند (Hymans 2004: 7). اسکناس‌ها را می‌توان به‌مثابه متن‌هایی اجتماعی و معناساز با ماهیت دیداری در نظر گرفت. آن‌ها روایتی تصویری از سیر تحولات تاریخی و اجتماعی هر ملت‌اند. از راه شناخت این ذخایر ارزش‌مند بصری و بررسی تغییراتشان در گذر زمان می‌توان تاریخ فرهنگی و سیاسی ملت‌ها را بهتر شناخت.

هدف از این پژوهش رمزگشایی از تک‌تک اسکناس‌های آمریکا به‌صورت نمونه‌هایی منفرد و جداازهم نبوده است، بلکه تلاش شده است با بررسی سیر تغییرات تاریخی آن‌ها به چگونگی تأثیر تحولات قدرت در جامعه در اسکناس‌ها پرداخته شود. هدف از این پژوهش تحلیل نشانه‌شناختی ارتباط ساختار دیداری اسکناس‌های دلار با بافت و تغییرات اجتماعی جامعه ایالات متحده آمریکا است. باوجود نقش تعیین‌کننده واحد پولی دلار در اقتصاد جهان و گردش مداوم آن در سراسر دنیا به‌عنوان یکی از رایج‌ترین ارزها، تاکنون پژوهش مستقلی به‌زبان فارسی در این زمینه صورت نگرفته است. اسکناس و جامعه به‌صورت متقابل از یک‌دیگر تأثیر می‌پذیرند و گونه‌ای کشمکش پرهیزناپذیر در ارتباط این دو وجود دارد. پول‌های کاغذی ابتدا توسط جوامع انسانی خلق شده‌اند، اما جامعه پس‌ازآن به‌طور مداوم از نیروی اعجاب‌آور این کاغذهای مصور کوچک اثر می‌پذیرد. گفتمان قدرت با پیچیدگی و ظرافت در پس تصاویر اسکناس‌ها جاری است. طرح‌های نمادین اسکناس‌ها و روایت‌ها و مفاهیم نقش‌بسته بر آن‌ها پیام سیاست‌گذاران را با زبان تصویر به مخاطبان منتقل می‌کند. مبادلات زیاد اسکناس‌ها سبب شده است دولت‌ها به‌عنوان فرستندگان پیام سیاسی از این رسانه جمعی و اثرگذار برای پیش‌برد اهداف خود بهره ببرند.

معنای نهفته در طراحی این اسکناس‌ها اهمیت بسیاری دارد و رمزگشایی از آن می‌تواند به فهم سیاست‌های فرهنگی ایالات متحده آمریکا یاری برساند. این اسکناس‌ها با استفاده از رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی (social semiotics) کرس (Gunther R. Kress, 1940-) و ون‌لیوون (Theo Van Leeuwen, 1947-) به‌عنوان دستوری برای تحلیل و خوانش تصاویر و براساس سه معنای بازنمودی (representational meaning)، تعاملی (interactive meaning)، و ترکیبی (composition meaning) تحلیل نشانه‌شناختی شده‌اند. اسکناس‌های موردپژوهش به دو دسته تقسیم‌بندی شده‌اند: دسته نخست، هفت اسکناس رایج یک، دو، پنج، ده، بیست، پنجاه، و صددلاری؛ و دسته دوم، چهار اسکناس درشت و از رده خارج پانصد، هزار، پنج‌هزار، و ده‌هزاردلاری.

۲. مبانی نظری

چهارچوب نظری این پژوهش بر نظریات کرس و ون‌لیوون، نشانه‌شناسان آلمانی و هلندی، بنا نهاده شده است که از پیش‌گامان نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر و خوانش متن‌های چندوجهی‌اند.

نظریاتی که در اروپا درباب زبان‌شناسی مطرح بود توسط سه مکتب نشانه‌شناسی به محدوده ارتباطات غیرکلامی وارد شدند. مکتب پراگ (Prague School) در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ به توسعه فعالیت فرمالیسم روسی پرداخت. مکتب پاریس (Paris School) در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ شکل گرفت که پیروانش ایده‌ها و نظریه‌های سوسور (Ferdinand de Saussure, 1857-1913) و سایر زبان‌شناسان را در حوزه‌هایی چون عکاسی، مُد، نقاشی، موسیقی، سینما، و ... وارد کردند. جنبش سوم رویکرد درحال تکامل نشانه‌شناسی اجتماعی است (کرس و ون‌لیوون ۱۳۹۵: ۱۵). نشانه‌شناسی اجتماعی از دو منبع الهام می‌گیرد که هر دو بر نظریات و ایده‌های هالیدی استوارند. گروه نخست افرادی چون کرس و ون‌لیوون هستند که از زبان‌شناسی انتقادی به نشانه‌شناسی تصویر روی آورده‌اند و از دهه ۱۹۷۰ در مکتب آنجلینای شرقی (East Anglia School) آغاز به کار کرده‌اند و گروه دوم حلقه نشانه‌شناسی سیدنی (Sydney Semiotics Circle) است که فعالیت خود را در زمینه نشانه‌شناسی ادبیات، موسیقی، و تصویر از دهه ۱۹۸۰ شروع کرده‌اند. هالیدی از سه فرانش اندیشگانی (the ideational metafunction)، بینافردی (the interpersonal metafunction)، و متنی (the textual metafunction) در زبان نام می‌برد.

کرس و ون لیوون برای تحلیل تصویر سه معنای بازنمودی، تعاملی، و ترکیبی را جانشین سه فرانقش هالیدی کرده‌اند. در واقع، این نظریه «رویکردی کاربردی است که از قلب اجتماع برآمده و دغدغه اصلی آن یافتن معنی در رفتارهای بشر عصر حاضر است» (کرس ۱۳۹۷: ۵). درست همان طور که تمرکز زبان‌شناسی از جمله به متن و بافت آن متن و از دستور به گفتمان تغییر کرد، کانون توجه نشانه‌شناسی اجتماعی نیز از نشانه به شیوه به‌کارگیری منابع نشانه‌شناختی (semiotic resources) هم به‌منظور تولید دست‌ساخته‌ها و رخدادهای ارتباطی و هم به‌منظور تفسیر آن‌ها در بافت موقعیت و فعالیت‌های اجتماعی مشخص تغییر کرد (ون لیوون ۱۳۹۵: ۱۷).

نشانه‌ها و فرایند معناسازی آن‌ها همواره در چهارچوبی از شرایط اجتماعی، فرهنگی، و سیاسی شکل می‌گیرند. ابزاری که برای ساخت معنی و نیز برای انتقال و دریافت این معانی به‌کاربرده می‌شوند نخست تحت‌تأثیر مستقیم عوامل اجتماعی و اقتصادی‌اند (کرس ۱۳۹۷: ۳۰). نشانه‌شناسان اجتماعی می‌توانند در تغییرات نشانه‌شناختی مشارکت و دخالت داشته باشند، زیرا آن‌ها با دسته‌بندی منابع نشانه‌ای و بررسی نحوه استفاده از این منبع‌ها در بافت تاریخی، فرهنگی، و اجتماعی در اکتشاف و خلق منابع نشانه‌شناختی نوین و راه‌های نوین استفاده از این منابع نقش و حضوری فعال دارند. این منابع نشانه‌شناختی فقط به گفتار و نوشتار و تصویر محدود نمی‌شوند (Van Leeuwen 2005: 3-4). منابع در نشانه‌شناسی اجتماعی^۵ دال‌ها، کنش‌های قابل مشاهده، و اشیایی‌اند که به حوزه ارتباط اجتماعی نیز کشیده شده‌اند (ون لیوون ۱۳۹۵: ۲۷). نشانه‌شناسی اجتماعی به مسائلی هم‌چون علایق سازندگان نشانه، ماهیت سازندگان نشانه، فرایند معنی‌سازی، فرایند نشانه‌سازی در محیط‌های اجتماعی، منابع ساخت معنا، و پتانسیل‌های مربوط به آن‌ها می‌پردازد (کرس ۱۳۹۷: ۷۲). نشانه‌شناسی اجتماعی همواره در جست‌وجوی معنای پیام‌های تولیدشده در اجتماع است و جامعه را سرچشمه و مولد شکل‌گیری این معناها می‌داند.

۳. مطالعات پیشین

ون لیوون (۲۰۰۵) در کتاب *آشنایی با نشانه‌شناسی اجتماعی اصول و گستره تحلیل* نشانه‌شناسی اجتماعی را معرفی کرده است که الگوی مناسبی برای تحلیل‌گران حوزه ارتباطات است. کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) در کتاب *خوانش تصاویر: دستور طراحی بصری*

نشانه‌شناسی اجتماعی را به حوزه تحلیل تصاویر بسط داده‌اند و با ایده‌گرفتن از نظریه نقش‌گرای هالییدی (Michael A. Halliday, 1925-2018)، سه معنای بازنمودی، تعاملی، و ترکیبی را ابداع کرده‌اند. در این پژوهش، اسکناس‌ها بر مبنای همین فرانتش‌ها (metafunction) تحلیل می‌شوند. کرس (۲۰۱۰) در کتاب دیگر خود با عنوان *بازنمود چندوجهی: رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی به موضوع ارتباط در عصر حاضر منابع*، فرایندها، و عوامل نشانه‌سازی را بررسی و انواع و جوه ارتباطی را تعریف می‌کند و دامنه و کاربرد آن‌ها را محصول تجربه‌های تاریخی، فرهنگی، و اجتماعی هر ملت می‌داند. او معنی را حلقه اتصال تمام این مفاهیم می‌داند و بر این باور است که ابزارهای معنی‌سازی نیز نقش بسیار مهمی در انتقال و بیان موضوع دارند.

در زبان فارسی، از جمله پژوهش‌هایی که بر پایه این رویکرد نگاشته شده‌اند، می‌توان به مقاله سجودی، خیری، و موسوی‌لر (۱۳۹۴) با عنوان «تحلیل الگوهای نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر در دو اثر از هیرونیموس بوش»، مقاله سجودی و حقایق (۱۳۹۴) با عنوان «تحلیل معناشناختی دو نگاره از شاهنامه فردوسی بر اساس الگوی نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، مقاله جواهری، قیطوری، و صابری (۱۳۹۷) با عنوان «مطالعه موردی نگاره‌های داستان ضحاک و سیاوش بر اساس نظریه دستور خوانش تصاویر کرس و نلیوون»، مقاله سلیمانی، طاهری، و صابر (۱۳۹۸) با عنوان «تحلیل روایت‌شناختی نگاره بر تخت‌نشستن اسکندر در شاهنامه بزرگ ایلخانی بر پایه الگوی نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، مقاله تقی‌پور، یاوری، و مرآتی (۱۳۹۸) با عنوان «بازنمایی جنسیت در آثار نقاشان خودآموخته از منظر نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، مقاله کامران (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی نشانه‌های غیاب در عکس‌های خانوادگی در ایران»، مقاله طاهری (۱۳۹۸) با عنوان «تصاویر از آنچه می‌بینید پیچیده‌تر هستند: تحلیل ایدئولوژی بصری در طرح جلد‌های پرنسس نوشته جین سسون»، و مقاله برادران، کرمانی، و فولادیان (۱۳۹۹) با عنوان «بازنمایی تیپ‌های هویتی در پروفایل‌های تلگرامی، مبتنی بر رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر» اشاره کرد.

نجف‌زاده (۱۳۹۳) در مقاله «بازتاب منازعه هویتی در ابزارهای فرهنگی؛ مطالعه اسکناس‌های ایرانی دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی» دریافته است که منازعه هویتی اسکناس‌ها در ایران در هر دو دوره با حذف قسمت‌های مهمی از عناصر ملی صورت گرفته است.

از جمله پژوهش‌های موفق در زمینه شکل‌گیری اندیشه غربی می‌توان به مقاله طاهری و نجف‌آبادی (۱۳۹۷) با عنوان «واکاوی رویارویی دیالکتیکی پارادایم‌ها در تاریخ هنر غرب از رنسانس تا آغاز دوران مدرن» اشاره کرد. هم‌چنین در مقاله حبیبی، صالحی، و اسلامی (۱۳۹۸) با عنوان «سیر تطور اندیشه جان رالز و زمینه‌های شکل‌گیری نظریه عدالت» پایه‌گذاری ایالات متحده آمریکا در زمینه رخدادهای اجتماعی و سیاسی تاریخ غرب بررسی شده است.

درباره نشانه‌شناسی اسکناس دلار تاکنون منبع قابل‌استنادی به زبان فارسی منتشر نشده است. نوآوری این پژوهش موضوع تحلیل ساختار دیداری اسکناس است که در حوزه نشانه‌شناسی اجتماعی در زبان فارسی پیش‌ازین مورد توجه نبوده است.

۴. روش پژوهش

از آن‌جاکه این پژوهش به توصیف ویژگی‌ها و تحلیل موردی اسکناس‌ها و چگونگی فرایندهای معناسازی توسط آن‌ها پرداخته است، پژوهشی توصیفی - تحلیلی است. در تحقیقات توصیفی - تحلیلی، «محقق علاوه بر تصویرسازی آن‌چه هست به تشریح و تبیین دلایل چگونگی بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می‌پردازد» (حافظ‌نیا ۱۳۹۳: ۷۱). روش تجزیه و تحلیل داده‌ها کیفی است و برای داده‌اندوزی از روش نمونه‌گیری معیارمحور یا هدف‌مند استفاده شده است. واحدهای نمونه تمام اسکناس‌های دلار رایج و درشت آمریکا چاپ شده از سال ۱۹۱۸ تا به امروزند که با هدف بررسی سیر تحول اسکناس‌ها در گذر زمان گزینش شده‌اند. گردآوری داده‌ها به شیوه اسنادی انجام شده است. این نوشتار بر نظریه نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر استوار شده است و پژوهشی توسعه‌ای به‌شمار می‌رود.

۵. نمونه‌های بررسی شده

پیش از تحلیل یافته‌های پژوهش، لازم است با اسکناس‌های رایج آمریکا و سیر تاریخی آن‌ها (تصاویر ۱ تا ۷) و اسکناس‌های درشت آمریکا و سیر تاریخی آن‌ها (تصاویر ۸ تا ۱۱) برپایه اسناد سایت دولتی برنامه پول ایالات متحده آمریکا (www.uscurrency.gov) آشنا شویم.

نشانه‌شناسی اجتماعی ساختار دیداری اسکناس‌های دلار ۱۰۱

تصویر ۱. اسکناس یک‌دلاری طراحی شده در سال ۱۹۶۳

تصویر ۲. اسکناس دودلاری طراحی شده در سال ۱۹۷۶

تصویر ۳. اسکناس پنج‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۹۳، ۲۰۰۰، و ۲۰۰۸

تصویر ۴. اسکناس ده‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۹۰، ۲۰۰۰، و ۲۰۰۶

تصویر ۵. اسکناس بیست‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۹۸، و ۲۰۰۳

۱۰۲ غرب‌شناسی بنیادی، سال یازدهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۹

تصویر ۶. اسکناس پنجاه‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۹۷، و ۲۰۰۴

تصویر ۷. اسکناس صد‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۹۶، و ۲۰۱۳

تصویر ۸. اسکناس پانصد‌دلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۱۸ و ۱۹۲۸

تصویر ۹. اسکناس هزاردلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۱۸ و ۱۹۲۸

نشانه‌شناسی اجتماعی ساختار دیداری اسکناس‌های دلار ۱۰۳

تصویر ۱۰. اسکناس پنج‌هزاردلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۱۸ و ۱۹۲۸

تصویر ۱۱. اسکناس ده‌هزاردلاری، طراحی شده در سال‌های ۱۹۱۸ و ۱۹۲۸

۶. شناسه‌های ویژه اسکناس دلار

هر اسکناس شناسه‌هایی دارد که اطلاعات اساسی آن را ارائه می‌دهند. پیش از ورود به مبحث نشانه‌شناسی لازم است این شناسه‌ها را که در تمام اسکناس‌ها تکرار می‌شوند مرور کنیم.

۱.۶ شماره سریال

این شماره ترکیبی از یازده عدد و حرف است که رو و پشت اسکناس دیده می‌شود. هر اسکناس دارای شماره سریال منحصر به فرد است.

۲.۶ سال سریال

حرف اول شماره سریال سالی را نشان می‌دهد که در آن تغییر یا امضای وزیر یا خزانه‌داری جدید در طرح آمده است. حروف بزرگ بعد از سال سریال زمانی ظاهر می‌شود که تغییر چشم‌گیری در طراحی ایجاد شده باشد.

۳.۶ علامت ستاره

بیان‌گر وجود اصلاح چاپی در اسکناس است. به اسکناس‌هایی که این علامت را در برابر شماره سریال دارند اسکناس ستاره‌دار گفته می‌شود.

۴.۶ شاخص‌های فدرال رزرو

دلار در دوازده ایالت چاپ می‌شود. روی هر اسکناس یک حرف و شماره ثبت شده است که نشانه یکی از دوازده بانک فدرال رزرو و محل نشر اسکناس است.

۵.۶ شعار رسمی ایالات متحده آمریکا

جمله «IN GOD WE TRUST» شعار رسمی آمریکا به معنی «باور ما به خداست» که به پیش‌نهاد آیزنهاور (Dwight Eisenhower, 1890-1969) در سال ۱۹۵۶ بر اسکناس‌های این کشور نقش بست (Bittker et al. 2015: 136).

۶.۶ مهر خزانه‌داری

این مهر (تصویر ۱۲) علامت وزارت خزانه‌داری ایالات متحده آمریکا است و از ترکیب یک ترازو به نشانه عدالت، یک کلید به نشانه اقتدار و اعتماد، و سیزده ستاره به نشانه شمار ایالات اولیه تشکیل دهنده آمریکا ایجاد شده است (Williams 1996: 8). عدد ۱۷۸۹ در زیر کلید نشان‌دهنده سالی است که وزارت خزانه‌داری برای مدیریت سود مالی دولت تأسیس شد.

۷.۶ نشان ملی ایالات متحده آمریکا

نشان ملی آمریکا که در تاریخ ۱۷۸۲ به تصویب مجلس رسید دو سمت دارد که هر دو بر اسکناس نقش می‌بندند (تصویر ۱۲).

تصویر ۱۲. از راست: مهر وزارت خزانه‌داری، رو و پشت مهر رسمی آمریکا (www.treasury.gov)

نمادهای روی این نشان شامل عقاب (نماد قدرت)، سیزده ستاره، سپری با سیزده خط سفید و سرخ (نماد نخستین ایالت‌ها)، سیزده پیکان (نماد آمادگی برای دفاع)، و شاخهٔ زیتون (نماد صلح) است (Patterson and Dougall 1978: 81). عقاب ابتدا به‌سوی پنجه‌ای که تیرها را گرفته نگاه می‌کرد، اما در سال ۱۹۴۵ ترومن (Harry S. Truman, 1884-1972)، با هدف ترمیم چهرهٔ آمریکا پس از بمباران اتمی ژاپن، دستور بازطراحی نقش را داد و اکنون عقاب به‌سمت شاخهٔ زیتون نگاه می‌کند. عبارت لاتین سیزده‌حرفی (E PLURIBUS UNUM)، به‌معنای «یکی از میان همه»، بر پارچه‌ای در منقار عقاب دیده می‌شود که اشاره به پدیدارشدن یک کشور از سیزده ایالت دارد (Bittker et al. 2015: 136).

بر پشت این نشان یک هرم درحال ساخت (به‌نشانهٔ این‌که کشور هنوز کامل نشده است) با سیزده رج آجر دیده می‌شود که بر قاعدهٔ آن سال شکل‌گیری آمریکا، ۱۷۷۶، با اعداد رومی (MDCCLXXVI) نقش بسته است. بالای این هرم چشم خدا درمیان پرتوهای نور دیده می‌شود.

دو شعار لاتین «ANNUIT CŒPTIS» به‌معنای «مشیت او ناظر بر تعهدات ماست» و «NOVUS ORDO SECLORUM» به‌معنای «نظم جدید اعصار» بر بالا و پایین هرم نقش بسته است. هردوی این جملات برگرفته از اشعار ویرژیل حماسه‌سرای رومی هستند (Hunt 1909: 5).

۷. نشانه‌شناسی اجتماعی اسکناس‌های دلار

۱.۷ از منظر معنای بازنمودی

تصاویر پشت اسکناس‌های دلار همگی ساخت مفهومی (conceptual process) دارند و شرکت‌کنندگان را به‌صورت کلی و نسبتاً پایدار بازنمایی کرده‌اند. تنها استثنا در این میان تصویر پشت دودلاری است که ساختی روایی (narrative process) دارد و افراد حاضر در آن به‌واسطهٔ چند بردار با هم در ارتباط‌اند. از میان این مردان، که پیش‌نویس اعلامیهٔ استقلال را نوشته‌اند، پنج نفری که پیش‌نویس را ارائه می‌کنند نقش فاعلی دارند. بردارهایی که برپایهٔ حالات و اعضای بدن افراد ایجاد شده‌اند (تصویر ۱۳) از رخ‌دادن کنش و شکل‌گیری ساخت روایی حکایت دارند.

تصویر ۱۳. بررسی بردارهای ساخت روایی در پشت اسکناس دودلاری

۲.۷ از منظر معنای تعاملی

بررسی نوع تماس (contact) اشخاص بازنمایی شده با مخاطب (تصویر ۱۴) آشکار می‌کند که همه شخصیت‌ها نگاه مطالبه‌محور (demand) دارند و مستقیم به بیننده و مخاطب خود چشم دوخته‌اند که حاکی از قدرت و اعتماد به نفس است. چند شخصیت نیز نگاه به دوردست دارند که نشانه آینده‌نگری است و به فرد جنبه‌ای اسطوره‌ای و حماسی می‌بخشد.

تصویر ۱۴. بررسی نوع تماس و نگاه پرتره‌ها در معنای تعاملی

بررسی فاصله اجتماعی (social distance) تصاویر با مخاطب نشان می‌دهد که تمام اشخاص بازنمایی شده روی اسکناس‌ها با نمای بسته (close-up) (از سر تا سینه) طراحی شده‌اند. هدف از این شیوه نمایش برقراری ارتباطی دوستانه با مخاطب است. تصاویر پشت اسکناس‌ها که بیش‌تر از بناهای مهم تاریخ آمریکا برگزیده شده‌اند از نمای باز (long shot) طراحی شده‌اند.

زاویه دید (perspective) تمام اسکناس‌ها زاویه مستقیم است که برای برقراری ارتباط بی‌واسطه با مخاطب استفاده می‌شود، گرچه سر همه شخصیت‌ها کمی بالاتر از نقطه دید بینندگان قرار دارد که در عین صمیمیت به آنان برتری می‌بخشد. بین افرادی که به دور دست می‌نگرند، فقط زاویه دید همیلتون (Alexander Hamilton, 1755-1804) به سمت چپ است، شاید به این دلیل که او تنها شخص بازنمایی شده بر دلار است که در آمریکا یا بریتانیا متولد نشده است.

۳.۷ از دید معنای ترکیبی

بررسی طرح‌ها از دید ارزش اطلاعات (information value) آشکار می‌کند که تمام دلارها با بهره‌گیری از دوگان مرکز - حاشیه طراحی شده‌اند. شخصیت یا بنای اصلی در مرکز کادر قرار دارد و سایر عناصر پیرامون چیدمان شده‌اند (تصویر ۱۵). برپایه این شیوه طراحی، اشخاص یا بناهای تاریخی هسته اطلاعاتی پیام به‌شمار می‌آیند.

تصویر ۱۵. چیدمان مرکز - حاشیه در پشت و روی دلارها

گونه دیگری از کاربرد چیدمان برای بازنمایی ارزش اطلاعاتی را می‌توان در پشت اسکناس یک‌دلاری دید، این‌جا با دوگان کهن - نو روبه‌رویم (کهن: هرم و چشم خدا؛ نو: نمادهای حکومت نوپا) که برپایه روش خواندن انگلیسی‌زبان‌ها از چپ به راست چیده شده‌اند. هم‌چنین، در پشت اسکناس دودلاری تقابل پیش‌زمینه - پس‌زمینه را می‌توان بازیافت. شش شخصیت اصلی روایت در پیش‌زمینه قرار دارند که نشان از اهمیت آن‌ها در برابر دیگران است (تصویر ۱۶).

تصویر ۱۶. دوگان کهن - نو و تقابل پیش‌زمینه - پس‌زمینه

در طراحی دلارها بر برجستگی (salience) عناصر اصلی نیز تأکید شده است. در اسکناس‌های پنج تا صددلاری که بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۳ بازطراحی شده‌اند پرتره شخصیت‌ها با وضوح کامل و در پیش‌زمینه تصویر دیده می‌شود، درحالی‌که عناصر افزوده‌شده (نشان ملی آمریکا، مشعل تندیس آزادی، عقاب، پرچم کشور، و اعلامیه استقلال) همگی با وضوح و کنتراست کم‌تری در پس‌زمینه کادر قرار گرفته‌اند که به برجسته‌تر شدن چهره مرکزی یاری می‌رساند. برجستگی در پشت اسکناس‌ها با تغییر اندازه عدد و تفاوت در رنگ آن بازنمایی شده است (جدول ۱).

جدول ۱. نشانه‌شناسی اجتماعی اسکناس‌ها با سه شاخص بازنمودی، تعاملی، و ترکیبی

اسکناس		بازنمودی		تعاملی			ترکیبی	
		روایی یا مفهومی	تماس	فاصله اجتماعی	زاویه دید	ارزش اطلاعاتی	برجستگی	قاب‌بندی
\$ ۱	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	کنتراست و جزئیات	قاب‌شده
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای بسته	مستقیم	چپ / راست	کنتراست و اندازه	قاب‌شده
\$ ۲	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	کنتراست و جزئیات	قاب‌شده
	پشت	روایی	عرضه	نمای باز	مستقیم	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	کنتراست و جزئیات	قاب‌شده
\$ ۵	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	فاقد قاب
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای باز	مستقیم	مرکز / حاشیه	اندازه و رنگ عدد	قاب‌شده
\$ ۱۰	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	فاقد قاب
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای باز	مستقیم	مرکز / حاشیه	اندازه و رنگ عدد	قاب‌شده
\$ ۲۰	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	فاقد قاب
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای باز	مستقیم	مرکز / حاشیه	اندازه و رنگ عدد	قاب‌شده
\$ ۵۰	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	فاقد قاب
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای باز	مستقیم	مرکز / حاشیه	اندازه و رنگ عدد	قاب‌شده
\$ ۱۰۰	رو	مفهومی	تقاضا	نمای بسته	مستقیم	مرکز / حاشیه	پیش‌زمینه / پس‌زمینه	فاقد قاب
	پشت	مفهومی	عرضه	نمای باز	مستقیم	مرکز / حاشیه	اندازه و رنگ عدد	قاب‌شده

نشانه‌شناسی اجتماعی ساختار دیداری اسکناس‌های دلار ۱۰۹

قالب‌شده	کتراست و جزئیات	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	تقاضا	مفهومی	رو	\$ ۵۰۰
قالب‌شده	اندازه و رنگ عدد	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	عرضه	مفهومی	پشت	
قالب‌شده	کتراست و جزئیات	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	تقاضا	مفهومی	رو	\$ ۱۰۰۰
قالب‌شده	اندازه و رنگ عدد	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	عرضه	مفهومی	پشت	
قالب‌شده	کتراست و جزئیات	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	تقاضا	مفهومی	رو	\$ ۵۰۰۰
قالب‌شده	اندازه و رنگ عدد	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	عرضه	مفهومی	پشت	
قالب‌شده	کتراست و جزئیات	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	تقاضا	مفهومی	رو	\$ ۱۰,۰۰۰
قالب‌شده	اندازه و رنگ عدد	مرکز / حاشیه	مستقیم	نمای بسته	عرضه	مفهومی	پشت	

تصویر پشت اسکناس‌های رایج آگاهانه با پرتره روی آن‌ها هم‌بستگی دارد. این تطابق پرتره با تصویر پشت اسکناس در (جدول ۲) بررسی شده است.

روی یک‌دلاری مزین به چهره واشینگتن (George Washington, 1732-1799) نخستین رئیس‌جمهور است و پشت آن نشان ملی آمریکا دیده می‌شود که نماد استقلال و بنیان‌گذاری این کشور است. چهره جفرسون (Thomas Jefferson, 1743-1826) نویسنده اصلی اعلامیه استقلال روی اسکناس دودلاری و نشست بررسی اعلامیه استقلال در پشت آن نقش بسته است. روی پنج‌دلاری چهره لینکلن (Abraham Lincoln, 1809-1865) و پشت آن بنای یادبود لینکلن دیده می‌شود.

روی ده‌دلاری چهره همیلتون نخستین وزیر خزانه‌داری و پشت آن تصویر ساختمان خزانه‌داری آمریکا را می‌توان دید. چهره جکسون (Andrew Jackson, 1767-1845)، قهرمان ملی جنگ و تنها رئیس‌جمهوری که در دورانش آمریکا بدهی خارجی نداشت، روی بیست‌دلاری نیز با تصویر کاخ سفید بر پشت این اسکناس قرابت دارد. روی پنجاه‌دلاری چهره گرانت (Ulysses S. Grant, 1822-1885)، قهرمان پیروز جنگ داخلی آمریکا، دیده می‌شود که به یک‌پارچگی ایالات شمالی و جنوبی انجامید. پشت این اسکناس نیز عمارت کنگره تصویر شده است که نماد وحدت ملی است. روی صد‌دلاری نیز تصویر فرانکلین (Benjamin Franklin, 1705-1790) نقش بسته است که به تلاش‌های مستمرش برای اتحاد ایالت‌های سیزده‌گانه معروف است و پشت آن ساختمان تالار استقلال تصویر شده است.

مهم‌ترین تغییری که طی دهه‌های اخیر در طراحی دلارها رخ داده است به شیوه قاب‌بندی (framing) تصاویر شخصیت‌ها بازمی‌گردد. وجود قاب بر فردیت، تمایز، و جذاب‌بودگی افراد دلالت دارد، درحالی‌که نبود قاب نشان‌دهنده نزدیکی، ماهیت گروهی، و ارتباط بی‌واسطه است. قاب‌هایی که همواره پیرامون تصویر شخصیت‌ها وجود داشت در آخرین سری طراحی اسکناس‌های پنج تا صددلاری آگاهانه حذف شده‌اند تا فاصله و تمایز میان دولت‌مردان با جامعه مخاطبان‌شان برداشته شود.

جدول ۲. مقایسه ارتباط پرتره روی اسکناس با تصویر پشت آن

پشت	پرتره روی اسکناس			مبلغ	
	نام	مهم‌ترین فعالیت‌ها	حزب		منصب
نشان ملی	کسب استقلال و اتحاد آمریکا از پدران بنیان‌گذار آمریکا	مستقل	نخستین رئیس‌جمهور	\$ ۱	واشنگتن
اعلامیه استقلال	نویسنده اصلی اعلامیه استقلال از پدران بنیان‌گذار آمریکا	دموکرات / جمهوری‌خواه	سومین رئیس‌جمهور	\$ ۲	جفرسون
یادبود لینکلن	خاتمه‌دادن به برده‌داری و چاپ صدها میلیون دلار اسکناس‌های کاغذی	جمهوری‌خواه	شانزدهمین رئیس‌جمهور	\$ ۵	لینکلن
ساختمان خزانهداری	خالق پول ملی و از پدران بنیان‌گذار آمریکا	فدرالیست	نخستین وزیر خزانهداری	\$ ۱۰	همپلتون
کاخ سفید	تنها رئیس‌جمهوری که در دوره او کشور بدهی خارجی نداشت	دموکرات	هفتمین رئیس‌جمهور	\$ ۲۰	جکسون
کنگره آمریکا	قهرمان پیروز جنگ داخلی آمریکا که به اتحاد ایالات شمالی و جنوبی انجامید	جمهوری‌خواه	هجدهمین رئیس‌جمهور	\$ ۵۰	گران
تالار استقلال	تلاش برای اتحاد کلونی‌های سیزده‌گانه از پدران بنیان‌گذار آمریکا	مستقل	نخستین رئیس‌کل اداره پست آمریکا	\$ ۱۰۰	فرانکلین

تلاش برای کم‌رنگ‌کردن این مرزبندی‌ها را می‌توان برآمده از تغییرات اجتماعی در جامعه معاصر دانست که سیاست‌مداران را ناچار کرده است به‌جای برساخت جایگاهی دست‌نیافتنی و فرانسایی برای خویش، هرچه بیش‌تر در پی القای هم‌سانی و نزدیکی میان خود و مردم باشند.

همگی تصاویر نقش‌بسته روی دلارها به سیاست‌مدارانی مربوط است که از سال ۱۷۸۹ تا سال ۱۹۰۱ (پایان بیست‌ونهمین دوره ریاست‌جمهوری) فعالیت داشته‌اند؛ از این رو، برای مثال چهره روزولت (Franklin D Roosevelt) که چهار دوره انتخاب شده است و غالباً،

در کنار لینکلن و واشینگتن، به عنوان یکی از برترین رؤسای جمهور آمریکا رده‌بندی می‌شود بر اسکناس‌ها حک نشده است. هم‌چنین تصویر زنان، رنگین‌پوستان، یا مشاهیر غیرسیاسی هنوز جایی روی اسکناس‌ها نیافته است.

البته، تلاش‌هایی برای شکستن این هژمونی جنسیتی - هویتی صورت گرفته است، هم‌چون کمپین حذف تصویر جکسون رئیس‌جمهور حامی برده‌داری و جانشین کردن تصویر هریت تابمن (Harriet Tubman, 1822-1913)، بانوی مبارز سیاه‌پوست، روی اسکناس بیست‌دلاری (Calmes 2016) که باتوجه‌به مخالفت ترامپ و کابینه‌اش هنوز به نتیجه نرسیده است.

از مجموع یازده اسکناس رایج و درشت، تنها بر سه اسکناس تصویر اشخاصی نقش بسته است که رئیس‌جمهور نبوده‌اند. از هفت تن پدران بنیان‌گذار آمریکا (founding fathers) شامل آدامز، فرانکلین، همیلتون، جای، جفرسون، مدیسون، و واشینگتن (Morris 1973: 8)، تصویر پنج نفر بر اسکناس‌ها نقش بسته است. این هفت نفر رهبران سیاسی آمریکا بودند که یا با شرکت در انقلاب آمریکا به کسب استقلال مستعمرات سیزده‌گانه از بریتانیا یاری رساندند یا اعلامیه استقلال ایالات متحده آمریکا را در سال ۱۷۷۶ امضا کردند یا در جهت تدوین و اقتباس چهارچوب قانون اساسی آمریکا فعالیت داشتند یا در تثبیت دولت تعیین‌شده در قانون اساسی نقش مهمی ایفا کردند.

روی اسکناس‌های درشت، که مخاطب آن بانک‌داران و افراد فعال در حوزه اقتصاد بوده‌اند و نه مردم عادی، اشخاصی نقش بسته‌اند که در تاریخ آمریکا تصمیمات سرنوشت‌سازی برای اقتصاد کلان این کشور گرفته‌اند، هم‌چون وضع قانون حمایت از تولیدات داخلی و محدودیت واردات، تثبیت دلار در استاندارد طلا، جلوگیری از تورم پول، نبرد برای اصلاح سیاسی، تأمین مالی اتحادیه در طول جنگ داخلی، خرید ایالت‌های لوئیزیانا و ایندیانا، و... هدف دولت از تولید اسکناس‌های درشت انتقال وجوه بین بانک‌های فدرال رزرو بود و سری سال ۱۹۳۴ فقط برای معاملات درون‌دولتی تا پیش از ابداع سیستم انتقال الکترونیکی پول مورد استفاده بود. البته اکنون بانک‌های مرکزی اسکناس‌های درشت خود را به دلیل استفاده‌شدن در فرار از مالیات، پول‌شویی، و فعالیت‌های مجرمانه کنار گذاشته‌اند. آن‌ها دیگر منتشر نمی‌شوند، اما ارزش موزه‌ای آن‌ها بالاتر از ارزش خود اسکناس است. اطلاعات اشخاص تصویرشده بر اسکناس‌های درشت و مهم‌ترین فعالیت‌هایشان در جدول ۳ مرور شده است.

جدول ۳. شخصیت‌های بازنمایی شده بر اسکناس‌های درشت

پرتره روی اسکناس				اسکناس
مهم‌ترین فعالیت‌ها	حزب	مقام و منصب	نام	
تثبیت دلار در استاندارد طلا، جلوگیری از تورم پول، وضع قانون حمایت از تولیدات داخلی و محدودیت واردات	جمهوری‌خواه	بیست‌وپنجمین رئیس‌جمهور	مک‌کینلی	۵۰۰ \$
تعهد به اصول لیبرالیسم کلاسیک و مبارزه با فساد سیاسی، برقراری یارانه برای بازرگانان، کشاورزان، و کهنه سربازان	دموکرات	بیست‌ودومین و بیست‌وچهارمین رئیس‌جمهور	کلیندلند	۱۰۰۰ \$
از نویسندگان قانون اساسی، حامی بردگان، حامی قانون جدایی دین از سیاست، و از پدران بنیان‌گذار آمریکا	دموکرات/جمهوری‌خواه	چهارمین رئیس‌جمهور	مدیسون	۵۰۰۰ \$
فعال ضدبرده‌داری، تأمین مالی اتحادیه در طول جنگ به‌عنوان وزیر خزانه‌داری و پایه‌گذار اقتصاد آمریکا	جمهوری‌خواه	رئیس‌کل دادگستری و وزیر خزانه‌داری	بی. چیس	۱۰۰۰۰ \$

آمریکا جزء کشورهایایی است که از ابتدا تا اکنون فقط از تصاویر افراد سیاسی برای طراحی پول خود بهره برده است. بررسی گرایش‌های حزبی ۴۴ رئیس‌جمهور آمریکا از ابتدای تأسیس این کشور تا به امروز و تطبیق این آمار با احزاب اشخاص نقش‌بسته بر اسکناس‌ها بیان‌گر اثرپذیری طراحی دلارها از تحولات سیاسی تاریخ آمریکاست، زیرا طبق جدول ۴ بیش‌ترین افراد بازنمایی شده در اسکناس‌ها از حزب جمهوری‌خواه‌اند که معمولاً سهم بیش‌تری از قدرت را در اختیار داشته است.

جدول ۴. مقایسه گرایش‌های سیاسی رؤسای جمهور آمریکا و اشخاص نقش‌بسته بر دلار

حزب سیاسی	حزب ۴۴ رئیس‌جمهور آمریکا	حزب اشخاص روی اسکناس
فدرالیست	۱ نفر	۱ نفر
سیاست‌مدار مستقل	۱ نفر	۲ نفر
دموکرات/جمهوری‌خواه	۴ نفر	۲ نفر
ویگ	۴ نفر	-
دموکرات	۱۶ نفر	۲ نفر
جمهوری‌خواه	نفر	۴ نفر

۸. نتیجه‌گیری

اسکناس فقط وسیله‌ای برای مبادلات اقتصادی نیست، تصاویر نقش‌بسته بر اسکناس‌های هر کشور برآمده از چکیده مفاهیم سیاسی نظام حاکم‌اند، از این‌رو اسکناس‌ها در قامت رسانه‌ای پایدار بدون هیاهو و با زبان تصویر با مخاطبانشان سخن می‌گویند.

در طراحی اسکناس‌ها معمولاً تلاش می‌شود همه عناصر دیداری، نوشتاری، فرهنگی، سیاسی، و تاریخی برگزیده، با ترکیب‌بندی مناسب، به گونه‌ای کنار هم قرار گیرند که پیام موردنظر به‌درستی به جامعه منتقل شود. این رسانهٔ پرمخاطب به‌دلیل تماس روزانه‌اش با همهٔ اقشار جامعه و حتی کاربرد در ارتباطات بین‌المللی به‌سادگی می‌تواند تعاملات اجتماعی، دینی، و هویتی را به‌نمایش بگذارد و پیام‌های ایدئولوژیک، سیاسی، و فرهنگی را انتقال دهد. فهم گسترهٔ معنای اجتماعی اسکناس‌ها و مسیر تغییر این معانی می‌تواند به خوانش سیاست‌های فرهنگی هر نظام یاری برساند.

نشانه‌شناسی اجتماعی اسکناس‌های رایج و درشت آمریکا از منظر معنای بازنمودی نشان داد که تنها تصویر پشت اسکناس دودلاری ساخت روایی دارد که صحنه‌ای آشنا برای مردم آمریکا و دارای ساختی آیکونیک است. سایر تصاویر ساختی مفهومی دارند که فاقد پویایی است و از این‌رو می‌تواند ثبات و پایداری نظام را بازنمایی کند. نوع نگاه شخصیت‌های روی اسکناس‌ها مطالبه‌محور است و مستقیم به بیننده و مخاطب خود چشم دوخته‌اند که حاکی از قدرت و اعتمادبه‌نفس است. چند شخصیت نیز نگاه به دوردست دارند که نشانهٔ آینده‌نگری است و به فرد جنبه‌ای اسطوره‌ای و حماسی می‌بخشد. شخصیت‌ها زاویهٔ دید مستقیم دارند که برای برقراری ارتباط بی‌واسطه با مخاطب استفاده می‌شود، گرچه سر همهٔ شخصیت‌ها اندکی بالاتر از نقطهٔ دید بینندگان طراحی شده است تا درعین صمیمیت، خودباوری و برتری نسبتی صاحب پرتره را بازتاب دهد. در زمینهٔ فاصلهٔ اجتماعی نیز تصویر اشخاص با نمای بسته نمایش داده شده است که برای بازتاب ارتباط دوستانه و القای نزدیکی با مخاطب بوده است. در تصاویر پشت اسکناس‌های پنج، ده، بیست، پنجاه، و صددلاری از نمای باز و در تصویر پشت دودلاری از نمای متوسط استفاده شده است.

با تحلیل اسکناس‌ها از منظر معنای ترکیبی و ارزش اطلاعاتی، مشاهده شد که در بیش‌تر طرح‌ها از ارزش اطلاعاتی مرکز - حاشیه استفاده شده و تصویر شخصیت سیاسی همیشه در مرکز کادر قرار گرفته است و از این‌رو عنصر اصلی است و سایر نشانه‌های پیرامون خود را در حاشیه قرار می‌دهد. برپایهٔ این شیوهٔ طراحی اشخاص سیاسی یا بناهای تاریخی هستهٔ اطلاعاتی پیام به‌شمار می‌آیند. در تصویر پشت یک‌دلاری (به‌عنوان اسکناس پایه) از ارزش اطلاعاتی کهنه - نو (چپ - راست) استفاده شده است که ملت نوپا را به بنیادی کهن متصل می‌کند. در پشت دودلاری نیز از ارزش اطلاعاتی پیش‌زمینه - پس‌زمینه استفاده شده است تا پدران بنیان‌گذار را برجسته کند.

در اسکناس‌های پنج تا صددلاری که بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۳ بازطراحی شده‌اند پرتره شخصیت‌ها با وضوح کامل و در پیش‌زمینه تصویر دیده می‌شود، درحالی‌که عناصر افزوده‌شده (نشان ملی آمریکا، مشعل تندیس آزادی، عقاب، پرچم کشور، و اعلامیه استقلال) همگی با وضوح و کتراست کم‌تری در پس‌زمینه کادر قرار گرفته‌اند که به برجسته‌تر شدن چهره مرکزی یاری می‌رساند. در پشت اسکناس‌ها این برجستگی از طریق تغییر اندازه عدد و متفاوت بودن رنگ آن صورت گرفته است. در تصویر پشت دودلاری نیز طراح از طریق ایجاد کتراست و نوع تابش نور به اشخاص مهم‌تری که در مرکز کادر ایستاده‌اند برجستگی بخشیده است.

ایجاد تمایز برای پرتره شخصیت‌ها در اسکناس‌های درشت و یک و دودلاری، که طراحی قدیمی‌تری دارند، از طریق جداسازی به وسیله رنگ پس‌زمینه و قراردادن پرتره درون قابی تیره انجام گرفته است. این تمایز در اسکناس‌های پنج تا صددلاری، که طراحی جدیدتری دارند، با قراردادن تصاویر در پیش‌زمینه بازنمایی شده است. در سری قدیم اسکناس‌ها این قاب‌بندی پرتره‌ها جدابودگی مردم از دولت‌مردان را بازتاب می‌داد. در سری جدید قاب‌بندی‌ها آگاهانه حذف شده‌اند تا دولت‌مردان را نزدیک‌تر به مخاطبشان تصویر کنند. تلاش برای کم‌رنگ کردن این مرزبندی‌ها را می‌توان برآمده از تغییرات اجتماعی در جامعه معاصر دانست که سیاست‌مداران را ناچار کرده است به جای برساخت جایگاهی دست‌نیافتنی و فرانسایی برای خویش، هرچه بیش‌تر در پی القای هم‌سانی و نزدیکی میان خود و مردم باشند.

تصویر پشت اسکناس‌های رایج با پرتره روی آن‌ها هم‌بستگی دارد. تصویر پنج نفر از هفت تن پدران بنیان‌گذار آمریکا در اسکناس‌ها بازنموده شده است. از آن‌جاکه اسکناس‌های درشت فقط برای معاملات درون‌دولتی و انتقال وجوه بین بانک‌های فدرال مورداستفاده قرار می‌گرفته‌اند و مخاطب اصلی آن بانک‌داران و افراد فعال در حوزه اقتصاد بوده‌اند و نه عموم مردم، اشخاصی بر آن‌ها نقش بسته‌اند که در تاریخ آمریکا تصمیمات سرنوشت‌سازی برای اقتصاد کلان این کشور گرفته‌اند. این اسکناس‌ها دیگر منتشر نمی‌شوند، اما ارزش موزه‌ای آن‌ها بالاتر از ارزش خود اسکناس است.

اما تحولات اجتماعی در تاریخ ایالات متحده آمریکا چه تأثیری در طراحی ساختار دیداری اسکناس‌های این کشور داشته است؟ این بررسی نشان داد که بنیادهای مفهومی طراحی اسکناس‌های رسمی این کشور از ابتدا تقریباً ثابت مانده است و تغییر چشم‌گیری، چه از نظر برگزیدن موضوعات و شخصیت‌ها و چه از نظر سبک طراحی و

نوع کادربندی، نداشته است. همه تصاویر نقش‌بسته روی دلارها به سیاست‌مدارانی تعلق دارد که از سال ۱۷۸۹ تا سال ۱۹۰۱ (پایان بیست‌ونهمین دوره ریاست‌جمهوری) فعالیت داشته‌اند و در ۱۲۰ سال اخیر تصویر شخصیت تازه‌ای به اسکناس‌ها افزوده نشده است. درحالی‌که بسیاری از کشورها در دوران معاصر تغییرات گوناگونی در طراحی اسکناس‌های خود ایجاد کرده‌اند و تصاویری از طبیعت، هنرمندان، آثار هنری، دانشمندان، و ... را بر اسکناس‌های خود افزوده‌اند و حتی اسکناس‌هایی با کادر ایستاده یا رنگ‌بندی، صفحه‌آرایی، و ترکیب‌بندی مدرن و پسامدرن منتشر کرده‌اند، دلارهای ایالات متحده آمریکا در سده اخیر با تغییرات اندکی بازنشر شده‌اند که می‌تواند حاصل ثبات سیاسی درازمدت و محافظه‌کاری ذاتی نظام آمریکا در زمینه پای‌بندی به ارزش‌های اولیه این کشور باشد. اندک تغییرات ایجادشده در ساختار دیداری نیز در حد بزرگ‌ترشدن پرتره‌ها یا حذف قاب‌بندی بوده است و تصاویر اسکناس‌ها یا سبک طراحی و رنگ‌بندی آن‌ها بی‌تغییر باقی‌مانده است. ماندگارترین طراحی را در این میان اسکناس‌های یک و دودلاری داشته‌اند که از سری اول چاپ تا به امروز تصاویر رو و پشت آن‌ها ثابت مانده است.

برای طراحی دلارهای ایالات متحده آمریکا فقط از تصاویر دولت‌مردان سده‌های هجدهم و نوزدهم این کشور استفاده شده است. از این رو پرتره‌های روی دلار تنها متعلق به سیاست‌مداران مرد سفیدپوست است. بیش‌ترین بازنمایی به اعضای حزب جمهوری‌خواه تعلق دارد که نشان‌دهنده چربش تاریخی نیروی این حزب محافظه‌کار بر سایر احزاب سیاسی فعال در آمریکاست.

پی‌نوشت

۱. این پرندۀ باشکوه در گذر تاریخ نماد بسیاری از قدرت‌های جهانی هم‌چون هیتیان، هخامنشیان، رمی‌ها، بیزانسی‌ها، پادشاهی رم مقدس، سپاه اسلام، سلجوقیان، عثمانی‌ها، امپراطوری فرانسه، رایش سوم، و ... بوده است (طاهری ۱۳۹۶: ۱۹۵).

کتاب‌نامه

برادران کاشانی، زهرا، مهدی کرمانی، و مجید فولادیان (۱۳۹۹)، «بازنمایی تیپ‌های هویتی در پروفایل‌های تلگرامی، مبتنی بر رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، فصل‌نامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، س ۱۶، ش ۵۸.

- تقی‌پور، آرزو، فریبا یاوری، محسن مرائی (۱۳۹۸)، «بازنمایی جنسیت در آثار نقاشان خودآموخته از منظر نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، فصل‌نامه زن در فرهنگ و هنر، س ۱۱، ش ۱.
- جواهری، لادن، عامر قیطوری، کوروش صابری (۱۳۹۷)، «مطالعه موردی نگاره‌های داستان ضحاک و سیاوش (براساس نظریه دستور خوانش تصاویر کرس و ون‌لیوون)»، پژوهش‌های زیبایی، س ۹، ش ۱.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- حبیبی‌کندر، مصطفی، بهروز دیلم صالحی، و سعید اسلامی (۱۳۹۸)، «سیر تطور اندیشه جان رالز و زمینه‌های شکل‌گیری نظریه عدالت»، غرب‌شناسی بنیادی، س ۱۰، ش ۲.
- رژ، ژیلیان (۱۳۹۴)، روش و روش‌شناسی تحلیل تصویر، ترجمه جمال‌الدین اکبرزاده جهرمی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر، و ارتباطات، مرکز پژوهش و سنجش افکار صداوسیما جمهوری اسلامی ایران.
- روحانی، علی و خدیجه دیری (۱۳۹۶)، «بررسی بعد بازنمایی تصاویر کتاب‌های انگلیسی دوره اول متوسطه در چهارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی»، پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، س ۷، ش ۱.
- سجودی، فرزانه و آذین حقایق (۱۳۹۴)، «تحلیل معناشناختی دو نگاره از شاهنامه فردوسی براساس الگوی نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، نشریه هنرهای زیبا - هنرهای تجسمی، س ۲۰، ش ۲.
- سجودی، فرزانه، مریم خیری، و اشرف موسوی لر (۱۳۹۴)، «تحلیل الگوهای نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر در دو اثر از هیرونیموس بوش»، نخستین همایش بین‌المللی نوآوری و تحقیق در هنر و علوم انسانی.
- سلیمانی، محمودرضا، صدرالدین طاهری، و زینب صابر (۱۳۹۸)، «تحلیل روایت‌شناختی نگاره برتخت‌نشستن اسکندر در شاهنامه بزرگ ایلخانی برپایه الگوی نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر»، روایت‌شناسی، س ۳، ش ۲.
- طاهری، زهرا (۱۳۹۸)، «تصاویر از آن چه می‌بینید پیچیده‌تر هستند: تحلیل ایدئولوژی بصری در طرح‌های جلد پرنسس نوشته جین سسون»، پژوهش ادبیات معاصر جهان، س ۲۴، ش ۱.
- طاهری، صدرالدین (۱۳۹۶)، نشانه‌شناسی کهن‌الگوها در هنر ایران باستان و سرزمین‌های هم‌جوار، تهران: شوراآفرین.
- طاهری، صدرالدین و الهه شمس نجف‌آبادی (۱۳۹۷)، «واکاوی رویارویی دیالکتیکی پارادایم‌ها در تاریخ هنر غرب از رنسانس تا آغاز دوران مدرن»، غرب‌شناسی بنیادی، س ۹، ش ۲.
- کامران، افسانه (۱۳۹۸)، «بررسی نشانه‌های غیاب در عکس‌های خانوادگی در ایران». فصل‌نامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، س ۱۵، ش ۵۶.
- کرس، گونتر آر. و تئو ون‌لیوون (۱۳۹۵)، خوانش تصاویر: دستور طراحی بصری، ترجمه سجاد کبگانی، تهران: هنر نو، فرهنگ‌سرای میردشتی.

نشانه‌شناسی اجتماعی ساختار دیداری اسکناس‌های دلار ۱۱۷

کرس، گونتر آر. (۱۳۹۷)، *نشانه‌شناسی اجتماعی از نظریه تا کاربرد: بازنمود چندوجهی رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی به موضوع ارتباط در عصر حاضر*، ترجمه سجاد کبگانی و رحمان صحراگرد، تهران: مارلیک.

نجف‌زاده، مهدی (۱۳۹۳). «بازتاب منازع، هویتی در ابزار فرهنگی، مطالعه اسکناس‌های ایرانی دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی»، *پژوهش‌نامه علوم سیاسی*، س ۹، ش ۲.
ون‌لیوون، تئو (۱۳۹۵)، *آشنایی با نشانه‌شناسی اجتماعی*، ترجمه محسن نوبخت، تهران: علمی.

Bittker, Boris, Scott Idleman, and Frank Ravitch (2015), *Religion and the State in American Law*, Cambridge: Cambridge University Press.

Calmes, Jackie (April 20, 2016), "Harriet Tubman Ousts Andrew Jackson in Change for a \$20", *The New York Times*.

Cassirer, Ernst (1944), *An Essay on Man*, New Haven: Yale University Press.

Chandler, Daniel (2007), *Semiotics the Basics*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Hunt, Gaillard (1909), *The History of the Seal of the United States*, Washington D. C.: Department of State.

Hymans, Jacques E. C. (2004), "The Changing Color of Money: European Currency Iconography and Collective Identity", *European Journal of International Relations*, vol. 10, no. 1.

Kress, Gunther R. (2010), *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*, New York: Taylor & Francis.

Kress, Gunther R. and Theo Van Leeuwen (2006), *Reading Images: The Grammar of Visual Design*, London: Psychology Press Ltd.

Patterson, Richard Sharpe and Dougall Richardson (1978), *The Eagle and the Shield: A History of the Great Seal of the United States*, Washington: Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, Department of State.

Richard B., Morris (1973), *Seven Who Shaped Our Destiny: The Founding Fathers as Revolutionaries*, New York: Harper & Row.

Van Leeuwen, Theo (2005), *Introducing Social Semiotics*, New York: Routledge.

Williams, Earl P. (1996), "A Civil Servant Designed Our National Banner: the Unsung Legacy of Francis Hopkinson", *The New Constellation (Newsletter of the National Flag Foundation)*, no. 7.